

BASILE VALENTIN
Călugăr al Ordinului Sfântului Benedict

Cele douăsprezece chei ale filosofiei

ÎN CARE SE VORBEȘTE DESPRE ADEVĂRATA
MEDICINĂ METALICĂ

Traducere din limba franceză și îngrijire ediție:
GABRIELA NICA ȘI MARIUS CRISTIAN ENE

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Introducere	7
-------------	---

PRIMA CARTE A CLAVICULEI PIETREI PREȚIOASE A VECHILOR FILOSOFI

Cuvânt înainte	25
----------------	----

CARTEA A DOUA A CLAVICULEI PIETREI PREȚIOASE A VECHILOR FILOSOFI

Capitolul întâi	50
Capitolul al doilea	55
Capitolul al treilea	60
Capitolul al patrulea	64
Capitolul al cincelea	70
Capitolul al șaselea	76
Capitolul al șaptelea	82
Capitolul al optulea	89
Capitolul al nouălea	99
Capitolul al zecelea	107
Capitolul al unsprezecelea	114
Capitolul al doisprezecelea	120
Despre materia primă a filosofilor	123

CARTEA A TREIA

Discuția Spiritului Mercurului cu fratele Albert	136
Explicația Spirituluicu privire la calitățile Materiei Prime	146
Cele douăsprezece semne ale Zodiacului care sunt citate în această lucrare	149
Catrenele autorului	151
Alte catrene, sub formă de jurăminte	153

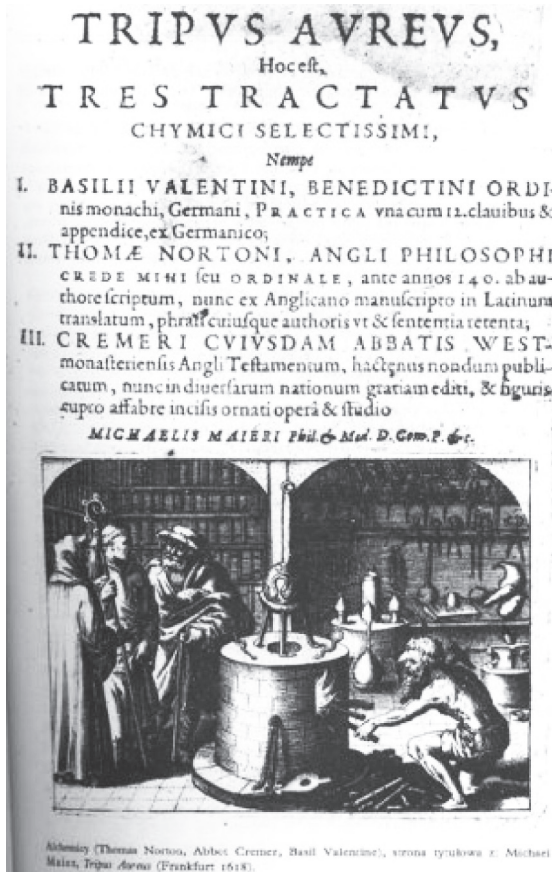
Introducere

Scrierea intitulată „Cele douăsprezece chei ale filosofiei” îi este atribuită lui Basile Valentin și, în primă fază, a fost publicată de cel puțin trei ori, mai întâi la Eisleben în 1599, apoi la Frankfurt în 1602, pentru a fi în cele din urmă reluată de Michael Maier, în 1618, care a propus o versiune în limba latină, cu ilustrații atribuite gravorului Matthäus Merian. Tratatul, intitulat „Duodecim Clavibus”, a fost publicat de Maier în cadrul culegerii intitulată „Tripus Aureus”, apărută în 1618: „Tripus Aureus, hoc est, Tres Tractatus Chymici Selectissimi”. În afară de „Cele douăsprezece chei”, culegerea mai cuprinde „Testamentul” lui Abbot Cremer și „Tractatus chymicus dictus crede mihi sive ordinale” de Thomas Norton.¹

Tratatul a reapărut în 1741, în ediția a doua a „Bibliotecii Filosofilor chimici”. Versiunea latină a lui Michael Maier a reapărut în reeditarea din 1678 a „Musaeum Hermeticum”, apoi în „Bibliotheca Curiosa chemica” a lui Jean-Jacques Manget, din 1702.

¹ Thomas Norton, alchimist care a trăit la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, își datorează celebritatea, în mare măsură, chiar acestei traduceri în versuri latine a tratatului său intitulat „Ordinall of Alchemy”, realizată de Michael Maier. Dedicat inițial lui Edward al IV-lea al Angliei, la curtea căruia trăise Norton, tratatul va fi tipărit în limba engleză abia în 1652, în cadrul unei colecții mai vaste, intitulată „Theatrum chemicum Britannicum”. În ceea ce îl privește pe Cremer, starețul de la Westminster, acesta a fost un alt mare pasionat de ocultism, care l-a cunoscut personal și pe celebrul Raymundus Lullus.

„Cele douăsprezece chei“ au fost comentate în repetate rânduri de alchimiștii din secolul XX. În special Fulcanelli și Eugène Canseliet se referă adesea la această lucrare; Canseliet oferă inclusiv câteva fragmente, în volumul său intitulat „Alchimie expliquée sur ses Textes classiques“ (Alchimie explicată folosind textele clasice).

Tripus Aureus, Frankfurt, 1618

Și Ferdinand Hofer, în a sa „Histoire de la Physique et de la Chimie depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours“ (Istoria fizicii și a chimiei din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre), publicată în 1872, face ample trimiteri la Basile Valentin.

Acest călugăr alchimist a trăit în secolul al XV-lea și se spune că a trăit retras în mănăstirea Sf. Petru din Erfurt. Scrierile sale, dintre care nici una nu a fost tipărită înainte de secolul al XVII-lea, au ieșit la lumină într-o bună zi dintr-o coloană a Catedralei din Erfurt, unde fuseseră ascunse timp îndelungat. În tratatul numit „Carul triumfal al antimoniului“, Basile Valentin arată că deține cunoașterea diferiților oxizi de antimoniu obținuți fie printr-o simplă calcinare, fie printr-o deflagrație a antimoniului cu azotat de potasiu. Cunoștea, de asemenea, vinul stibiat, precum și tartrul stibiat (cu proprietăți vomitive), a cărui descoperire i-a fost atribuită, în mod incorect, lui Adrian de Mynsicht. În aceeași lucrare, se vorbește pentru prima dată despre spiritul sării (acid clorhidric), pregătit cu ajutorul sării marine și a vitriolului.

Acest acid era folosit la prepararea untului (clorurii) de antimoniu. Procedul de extragere a metalelor pe cale umedă își are originea în opera lui Basile Valentin. Astfel, pentru a extrage cuprul din pirită (sulfură), autorul „Carului triumfal al antimoniului“ susține că este necesar ca, mai întâi, să se transforme pirită în vitriol (sulfat) prin umiditatea aerului, apoi să se dizolve vitriolul în apă, iar în cele din urmă să se scufunde în această licoare o lamă de fier. Atunci cuprul se depune sub forma ce îl caracterizează. Această operațiune, extrem de ingenioasă și de exactă, era considerată de alchimiști o adevărată transmutare.

Într-un mic tratat al lui Basile Valentin, intitulat „Haliographia“ (Scriere despre săruri), se vorbește pentru prima dată despre aurul fulminant. Pentru a-l prepara, autorul începea prin dizolvarea aurului în apă regală, apoi îl precipita folosind ulei de tartru (soluție de carbonat de potasiu). Apoi decanta lichidul și culegea precipitatul, pentru a-l usca la aer. Aici este folosit, pentru prima dată, cuvântul „precipitat“, „precipitatum“, care ulterior a căpătat o utilizare universală.

Aveți grijă – spune autorul – să uscați acest precipitat la foc sau numai la căldura soarelui; căci acest var de

aur, *calx auri*, va dispărea îndată, cu o bubuitură violentă. Fiind apoi tratat cu oțet, manipularea lui nu va mai reprezenta nici un pericol.

„Carul triumfal al antimoniului“ (frontiscipiu)

În același tratat referitor la săruri, Basile Valentin a fost primul autor care a vorbit despre băile minerale artificiale. Sările pe care le folosea în acest scop erau: azotatul de potasiu, vitriolul, alaunul și sarea de tartru. Prescria acestei băi drept tratament pentru bolile de piele, în special împotriva răiei. Într-o altă lucrare, intitulată „Macrocosmos sau Tratatul mineralelor“, același autor vorbește despre prepararea uleiului de vitriol cu ajutorul sulfului și a apei tari:

Pentru a face să apară chintesența sulfurului mineral, trebuie ca acesta să fie dizolvat în Piele-tare; apoi, dizolvantul va fi separat prin distilare.

În ceea ce privește salpetrul, autorul se referă la acesta în următorul fragment:

Două elemente se găsesc din abundență în mine, aerul și focul; acestea două se află în jurul pământului; apa nu este în abundență. Astfel că sunt inflamabil, arzător, volatil; în mine se află un spirit subtil; servesc drept accident necesar în eroziunea metalelor.

Aceste idei poartă, în germene, descoperirea oxigenului. Finalul acestui fragment se referă la combinarea spiritului azotatului de potasiu:

Atunci când sosește sfârșitul vieții mele – îmi spune sieși azotatul de potasiu –, nu mai pot să trăiesc singur; conflagrațiile mele sunt însoțite de o flacără puternică; atunci când suntem uniți prin prietenie și după ce am asodat împreună în infern, subtilul se separă de grosier și astfel avem copii bogați etc.

Ce era oare acest spirit al mercurului despre care vorbesc alchimiștii? Probabil oxigenul, obținut prin calcinarea oxidului roșu de mercur. Următorul pasaj ne-ar putea face să credem acest lucru:

Spiritul mercurului se află la originea tuturor metalelor; acest spirit nu este nimic altceva decât un aer care zboară încoace și încolo fără aripi; este un vânt mișcător care, după ce a fost izgonit de către Vulcan (focul) din domiciliul său, se întoarce în haos; apoi se dilată și se amestecă în regiunea aerului, din care ieșise.

Valentin adaugă că acest spirit acționează în același timp în trei regnuri: animal, vegetal și mineral:

Fiecare se hrănește adesea cu el, urmându-și instinctul propriu; dacă s-ar dori acest lucru, aș putea vorbi foarte pe larg despre ceea ce am afirmat mai înainte.

Dar tocmai în legătură cu acest subiect autorul spune, din păcate, prea puțin, de parcă și-ar fi impus tăcerea printr-un jurământ. Căsătoria lui Marte cu Venus - despre care Basile Valentin vorbește în lucrarea sa intitulată „Revelarea artificilor secrete“ (tratat tipărit în limba germană, la Erfurt, în 1624) - era o operațiune ce consta în a dizolva pilitură de fier și de cupru în ulei de vitriol (acid sulfuric), în a amesteca cele două soluții și în a le lăsa să se cristalizeze. Vitriolul (sulfatul) astfel produs conținea fierul și cuprul, legate unul de celălalt. Supus calcinării, producea o pulbere stacojie (amestec de oxid de fier și de cupru), iar această pulbere era aceea care urma să dea mercurul și sulfului filosofilor. Autorul ne îndeamnă:

Pune această pulbere într-un vas de distilat bine lutuit și încălzește-o treptat; vei obține mai întâi un spirit alb, care este mercurius philosophorum, apoi un spirit roșu, care este sulphur philosophorum.

Basile Valentin este primul autor care a folosit cuvântul „wismuth“ (bismut), vorbind despre un metal anume, în analogie cu antimoniul. De asemenea, este cel dintâi autor care vorbește despre pericolul de otrăvire la care se expun cei care lucrează în minele de arsenic.

Cine este autorul scrierilor puse pe seama lui Basile Valentin? Se pare că ipoteza cea mai atrăgătoare este aceea care îl aduce în prim-plan pe Johann Thölde, secretar al Ordinului Roza-Crucii și autor al unui tratat despre săruri, „Halographia“; într-adevăr, scriitorul, profesorul și juristul german Vincent Placcius (1642-1699) a remarcat faptul că

Johann Thölde a fost, începând cu anul 1500, principalul editor al tratatelor lui Basile Valentin... Sudhoff se afla, printre altele, în posesia unui exemplar din „Carul triumfal al Antimoniului“, pe care Thölde îl editase în 1604 și în care pretindea, în cadrul unei dedicații, că el ar fi autorul. Ilustrațiile din „Cele douăsprezece chei ale filosofiei“ – cele existente și în ediția de față – au apărut în „Tripus Aureus“ a lui Michael Maier, publicată la Frankfurt în 1618. Dar există și alte ilustrații, publicate în „Chymische Schrifften“, apărută în 1677, la Hamburg, extrem de interesante, deoarece amintesc stilul gravurilor asemănătoare cu cele care ilustrează „Legenda lui Siegfried Încornoratul“. Probabil că la această ediție, recunoscută ca fiind una extrem de rară, se referă și Eugene Canseliet, afirmând că datează din 1717.¹

Aceste gravuri sunt, de altfel, mult mai interesante decât acelea, mult mai sărăcicioase, pe care le amintește Jacques Van Lennep atunci când se referă la „Bibliotheca Chemica Curiosa“ a lui Mangel, apărută în 1702. În schimb, versiunea latină a lui Michael Maier se regăsește, împreună cu gravurile originale, în reeditarea, din anul 1678, a tratatului „Musaeum Hermeticum“. E clar că Van Lennep nu a avut acces la aceste gravuri, căci altfel le-ar fi inclus cu siguranță în lucrarea sa.

Nu ar fi lipsit de interes să știm dacă Carl Gustav Jung, autorul lucrării „Psihologie și alchimie“, a introdus în opera sa vreuna din gravurile care apar în „Duodecim Claves“ – sub acest titlu a fost cunoscută inițial lucrarea de față și astfel este amintită în bibliografia lui Jung. Ei bine, acolo se regăsește chiar gravura de pe frontispiciul culegerii „Tripus Aureus“. În opinia lui Jung, această gravură o amintește pe aceea care se regăsește în „Amphitheatrum sapientiae“ al lui Khunrath. În partea dreaptă este reprezentat un laborator, în care un bărbat, purtând – din cauza căldurii – doar pantaloni scurți, se ocupă cu stăpânirea focului vulgar. În partea stângă se află o bibliotecă, unde stau de vorbă un preot, un călugăr și un laic.

¹ În Introducerea la „Cele douăsprezece chei ale filosofiei“, de Basile Valentin, carte apărută la Paris, în 1956.

PRIMA CARTE

A CLAVICULEI

PIETREI PREȚIOASE

A VECHILOR FILOSOFI

Scrisă de Fratele Basile Valentin
din Ordinul Sfântului Benedict

CUVÂNT ÎNAINTE

Dragă cititorule, în prefața pe care am scris-o (la *Tratatul despre apariția Planetelor*) m-am angajat în fața celor interesați de știință și doritori să cerceteze secretele Naturii să îi învăț (în felul în care Dumnezeu mi-a hărăzit lucrul acesta) de unde și în ce mod au extras și apoi au pregătit strămoșii noștri piatra triunghiulară, dată cu voia Domnului Dumnezeu (și pe care au folosit-o pentru a-și păstra sănătatea în timpul acestei vieți pământești și pentru a îndulci suferințele acestei lumi cu o adevărată sare celestă). Și, pentru a-mi putea ține această promisiune fără să o învelesc în artificii înșelătoare, ci pentru a arăta izvorul tuturor bunătăților, așa cum am spus, de la un capăt la celălalt, fii cu luare aminte, cititorule, și ia seama de îndată la ceea ce urmează să îți spun (dacă ești însetat de cunoaștere), căci nu îmi place să vorbesc în zadar și nu caut să folosesc vorbe ușuratece în acest scop, din moment ce ele nu sunt de nici un folos și nu pot să ne învețe decât prea puține; dimpotrivă, scopul meu este să arăt în cât mai puține cuvinte lucruri temeinice, cu un fundament de valoare și întemeiate pe experiențe pe care se poate pune temei.

Mai trebuie știut că, deși sunt mulți cei care se prefac că ar putea să cunoască această Piatră, prea puțini dintre ei reușesc totuși să își atingă țelul, căci Dumnezeu nu a transmis decât la foarte puțini cunoașterea

acestei operațiuni, și mai ales celor care urăsc minciuna, care îmbrățișează întotdeauna adevărul și care se dedică artelor și științelor, și mai ales aceluia care îl iubesc mult și care îi cer acest dar prețios cu multă ardoare și cu rugăciuni.

De aceea, dacă vrei să găsești Piatra noastră, te îndemn să îmi urmezi sfatul: în primul rând, roagă-l pe Dumnezeu să îți sprijine lucrarea; iar dacă ai cumva conștiința încărcată de păcate, te sfătuiesc să o eliberezi și să o cureți prin regrete sincere și prin spovedanie și să te silești să păstrezi întotdeauna adevărul, astfel încât inima ta să fie întru totul curată, iar spiritul tău să fie curățit cu lumina adevărului; în afară de asta, cugețată în sinea ta că, din moment ce vei avea o mare onoare după ce vei fi primit acest dar divin, vei începe să le întinzi o mână de ajutor celor cufundați în mlaștina sărăciei, îi vei ajuta să se refacă pe cei copleșiți de nevoi și vei folosi aceste bogății pentru a-i ajuta pe cei care trăiesc în mizerie, astfel încât să ai parte cu mai mare ușurință de binecuvântarea divină, iar credința să îți fie întărită de faptele tale bune, pentru a te putea bucura, în cele din urmă, de fericirea veșnică!

Pe lângă aceasta, nu disprețui cărțile vechilor Filozofi, căci unii dintre aceștia au dobândit Piatra înaintea noastră, ci citește-le pe de-a-ntregul, pentru că, după Dumnezeu, lor le datorez faptul că am obținut-o și eu; citește-le de mai multe ori, ca să nu uiți principiile, să le înțelegi temelia, iar lumina adevărului să nu se stingă.

În plus, arată râvnă în căutarea acelor lucruri care se dovedesc în acord cu rațiunea și cu cărțile celor din vechime; nu arăta deloc nehotărâre, ci țintește neîncetat scopul tău, pe care îl ai și cu care sunt de acord toți înțelepții, și amintește-ți că un spirit nehotărât nu are

nici o bază stabilă și că un Arhitect ușuratic va întâmpina mari greutăți când va încerca să construiască un edificiu puternic și trainic.

În plus, nu lua piatra noastră, ființa și nașterea sa din lucruri combustibile (căci trebuie ca ea să poată lupta chiar și cu focul și să îi suporte, fără vreo pagubă de un fel sau altul, toate zbaterile și capcanele), și nu o scoate din astfel de materiale, din care atotputernica natură nu o poate produce.

De pildă, dacă cineva ar spune că ea e de natură vegetală, ceea ce nici nu e cu putință, chiar dacă apare în ea și ceva de natură vegetală¹; căci trebuie să știi că dacă Lunarul nostru² ar fi fost de aceeași natură cu celelalte plante, ar fi produs, la fel ca acestea, materii care ar fi ars în foc și nu ar fi produs altceva decât sare moartă; și dacă, în pofida faptului că înaintașii noștri au scris pe larg despre Piatra vegetală, tu nu ești totuși cu nimic mai clarvăzător decât Linceu (amintit în *Atalanta Fugiens*), crede-mă că ea va depăși puterea de înțelegere a spiritului tău, căci a fost numită vegetală doar pentru că ea crește și se multiplică la fel ca ceva vegetal.

Pe scurt, află că nici un animal nu poate să-și perpetueze specia și să dea naștere unui seamăn al său decât prin intermediul unor lucruri asemănătoare și de aceeași natură; iată de ce nu vreau nicidecum ca tu să te străduiești căutând Piatra noastră altfel și altundeva

¹ Aluzie la *sarea alcalină* de origine vegetală, care e o parte a Laptelui Fecioarei sau a apei permanente, după spusele lui Artepheus.

² E vorba despre SARE; este unul dintre cele mai obscure puncte ale științei, făcând parte din cele mai bine păstrate secrete ale magisteriului. S-a spus și s-a scris totul despre acest Lunar, care a fost chiar comparat cu nostocul. Fulcanelli s-a făcut ecoul acestor discuții în cartea sa, *Misterul catedralelor*.

decât în sămânța propriei sale naturi, din care chiar natura a produs-o pentru prima dată.

Pornind de aici trebuie să mai tragi încă o concluzie sigură, și anume că nu trebuie nicidecum să alegi în acest scop o natură animală, căci tot așa cum carnea și sângele le-au fost oferite de Dumnezeu numai animalelor, la fel și sângele singur, propriu numai lor, doar pe ele le poate naște și doar lor le va da naștere pentru totdeauna. Dar Piatra noastră, pe care eu am avut-o la fel ca vechii Filosofi, este făcută și compusă din două lucruri și din încă unul, în care e ascuns al treilea, și ea este adevărul adevărat, arătat fără cusur sau înșelătorie, căci soțul și soția nu erau considerați de vechii Filosofi decât un singur corp, nu din cauza vreunor accidente exterioare, ci datorită iubirii lor reciproce și a virtuții uniforme produse de seamănul lor, născut și apărut atât dintr-unul, cât și din celălalt, de la prima lor naștere. Și, tot așa cum au o virtute de conservare și de propagare a speciei lor, la fel și materia din care este produsă Piatra noastră poate să se înmulțească și să se întindă datorită virtuții sale seminale.

De aceea, dacă ești într-adevăr interesat de știința noastră, nu vei neglija ceea ce tocmai am spus, ci vei lua aminte la acestea, de teamă să nu te lași atras, alături de alți sofiști, orbi cu privire la acest lucru, în groapa neștiinței, să ajungi repede în acest abis, iar apoi să nu mai poți să te întorci din el niciodată. Ori, prietene, ca să te învăț de unde este luată această sămânță și această materie, cugetă în sinea ta în ce scop vrei să faci Piatra și la ce vrei să o folosești, iar atunci vei ști că ea nu este extrasă decât din rădăcină metalică, ordonată de Creator numai la generarea Metalelor.¹ Sau înțelege în puține cuvinte cum se face acest lucru.

¹ Trebuie să înțelegem că aici se vorbește despre *umedul radical metalic*. În ceea ce privește rădăcina metalică *per se*, ea este luată, conform lui Fontenay, din Arbore Solari.